

NORASMIY TARJIMA

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASINING SANITARIYA
QOIDALARI VA ME‘YORLARI, GIGIYENA
NORMATIVLARI**

**AVTOMOBIL HAYDOVCHILARI MEHNAT GIGIYENASI
BO‘YICHA SANITARIYA QOIDALARI**

**O‘zbekiston Respublikasining
0204-06- sonli SanQvaM**

Rasmiy nashr

Toshkent – 2006

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASINING SANITARIYA
QOIDALARI VA ME‘YORLARI, GIGIYENA
NORMATIVLARI**

«TASDIQLAYMAN»
O‘zbekiston Respublikasining
Davlat bosh sanitariya vrachi
B.I. NIYAZMATOV
26-may 2006-yil

**AVTOMOBIL HAYDOVCHILARI MEHNAT GIGIYENASI
BO‘YICHA SANITARIYA QOIDALARI**

O‘zbekiston Respublikasining
0204-06- sonli SanQvaM

Rasmiy nashr

Toshkent – 2006

1. UMUMIY QOIDALAR

1.1. Ushbu Sanitariya qoidalari avtomobillar, avtobuslar, maxsus transport vositalari va harakatlanuvchi mexanizmlarni (bundan keyin avtomobillar deb yuritiladi) loyihalash, ishlab chiqarish, ta'mirlash va ulardan foydalanishda majburiy hisoblanadi.

1.2. Sanitariya qoidalari avtomobil transportiga ega bo'lgan barcha korxona va tashkilotlar uchun majburiydir.

1.3. Mazkur Qoidalarining bajarilishi uchun javobgarlik avtomobillarni loyihalashtiruvchi, ishlab chiqaruvchi, ta'mirlovchi va ulardan foydalanuvchi muassasalar rahbarlari zimmasiga yuklanadi.

1.4. Sanitariya qoidalari sanoatning alohida tarmoqlari uchun maxsus sanitariya qoidalari, nizomlari va yo'riqnomalarini ishlab chiqish uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Bu qoidalar tarmoq xususiyatlarini hisobga olgan holda muayyan avtomobillar va mexanizmlarga qo'yiladigan sanitariya talablari qismida ushbu qoidalarini rivojlantiradi va to'ldiradi.

1.5. Ushbu Qoidalarining ayrim bandlaridan har qanday chetga chiqishlar davlat nazorati organlari bilan alohida tartibda kelishilishi shart.

2. MIKROIQLIMGA QO'YILADIGAN TALABLAR

2.1. Avtomobil kabinasining jihozlari (shamollatish, isitish, issiqlik izolyatsiyasi, konditsionerlash) haydovchining ish joyida dvigatel haddan tashqari qizigan avtomobilning uzluksiz harakati boshlanganidan so'ng 30 daqiqa ichida maqbul yoki ruxsat etilgan mikroiklim ko'rsatkichlarini ta'minlashi lozim. Mikroiklim ko'rsatkichlarining me'yorlari quyidagi 2.1, 2.2, 2.3 jadvallarda keltirilgan:

2.1-jadval

Avtomobil kabinalaridagi havo harorati, nisbiy namligi va harakat tezligining maqbul me'yorlari

Yil fasli	Avtomobil turlari	Havo harorati, °C	Nisbiy namlik, %	Havo harakati tezligi, m/s, ko'pi bilan
1	2	3	4	5
Yilning sovuq davri	Yengil, yuk avtomobillari va avtobuslar	21 — 23	60 — 40	0,2
		18 — 20	60 — 40	0,2
Yilning iliq davri	Yengil, yuk avtomobillari va avtobuslar	24 — 26	60 — 40	0,2
		23 — 25	60 — 40	0,2

2.2-jadval

Yilning sovuq va o'tish davrlarida avtomobil kabinalaridagi havo harorati, nisbiy namligi va harakat tezligining ruxsat etilgan me'yorlari

Avtomobil turlari	Havo harorati, °C	Nisbiy namlik, %	Havo harakati tezligi, m/s, ko'pi bilan
Yengil, yuk avtomobillari va avtobuslar	20 — 24	75	0,2
	17 — 23	75	0,3

2.3-jadval

Yilning issiq davrida avtomobil kabinalaridagi havo harorati, nisbiy namligi va harakat tezligining ruxsat etilgan me'yorlari

Avtomobil turlari	Havo harorati, °C	Nisbiy namlik, %	Havo harakati tezligi, m/s, ko'pi bilan
1	2	3	4
Yengil, yuk avtomobillari va avtobuslar	eng issiq oyning soat 13:00 dagi tashqi havoning o'rtacha haroratidan ko'pi bilan 3°C yuqori, ammo belgilangan me'yordan oshmasligi kerak	28° da ko'pi bilan 55% 27° da ko'pi bilan 60% 25° da ko'pi bilan 70% 24° va undan past haroratda ko'pi bilan 75%	minimal havo haroratida 0,2 dan maksimal havo haroratida 1,0 gacha
Yengil avtomobillar	31°		
Yuk avtomobillari	30°		

2.2. Yilning issiq davrida havo haroratining farqi 3°C dan oshmasligi kerak. Bunda kabinaning turli sathlaridagi havo haroratining mutlaq qiymatlari 2.3-jadvalda keltirilgan qiymatlar doirasida bo'lishi lozim.

2.3. Kabina ichki yuzalarining harorati kabina ichidagi havo haroratidan 3°C dan ortiq farq qilmasligi kerak.

2.4. Kabinalar quyosh nuridan (himoya soyabonlari, maxsus oynalar, jalyuzilar va boshqalar) hamda ishlab turgan dvigateldan himoya qiluvchi issiqlik himoyasi vositalari bilan jihozlangan bo'lishi, ular haydovchiga kabina devorlari va dvigateldan ko'pi bilan 35 Vt/m², derazalardan esa ko'pi bilan 100 Vt/m² qoldiq issiqlik nurlanishini ta'minlashi kerak.

2.5. Shamollatish, isitish va havoni konditsiyalash tizimlari tarqoq havo oqimlarini hosil qilishi va haydovchi kabinasida mikroiklimning me'yoriy ko'rsatkichlari ta'minlanishi uchun kabinaga kirayotgan havo miqdori va yo'nalishini boshqarish imkoniyatini berishi kerak.

2.6. Shamollatish, isitish va konditsiyalash tizimlari kabina oynalarining terlashi (muzlashi)ni bartaraf etishi kerak.

2.7. Kabinasida avtomobilning texnik hujjatlarida ko'zda tutilgan zichlagichlar yoki gilamchalar bo'lmagan avtomobilni ishlatishga ruxsat berilmaydi.

3. ISH ZONASI HAVOSIGA QO'YILADIGAN TALABLAR

3.1. Avtomobilning shamollatish va havo konditsiyalash tizimlari haydovchining ish joyida zararli moddalar konsentratsiyasini O'zbekiston Respublikasi hududida amal qiluvchi «Ish zonasi havosidagi zararli moddalarning ruxsat etilgan chegaraviy konsentratsiyalari ro'yxati»da ko'rsatilgan ruxsat etilgan miqdorlar doirasida saqlab turishini ta'minlashi lozim.

3.1-jadval**Haydovchining ish zonasi havosida mavjud bo'lgan kimyoviy moddalarning ruxsat etilgan chegaraviy konsentratsiyalari va asosiy xususiyatlari**

Kimyoviy modda	REMK	Agregat holati	Xavflilik sinfi	Nazorat usullari
Azot oksidlari	5,0	b	III	UQ, nashr I - XV, № 1641 - 77 M. 1981, 64-b.
Akrolein	0,2	b	II	TSh-6. 1971, MK - 18 130-b.
Benzin	100,0	b	IV	
Ligroin	300,0	b	IV	
Tetraetilqo'rg'oshin	0,005	b	I	UQ to'plami - 81, 38-b.
Qo'rg'oshin	0,01	a	I	M. 9, nashr № 9, 135-b.
Metanol	5,0	b	III	TSh va UQ, to'plam 1-qism - 1987
Uayt-spirt	300,0	b	IV	
Uglerod oksidi	20,0	b	IV	UQ, nashr I - XV № 1641 - 77. M. 1981
Oltingugurt anhidrid	1,0	a	II	UQ, nashr I - XV № 1641 - 77. M. 1981
O'simlik changi (paxta, yog'och)	6,0	a	II	M. 1981 № 1719 - 75 232-b.
Formaldegid	0,5	b	II	UQ, nashr 1 - 5 M. 1981, 179-b.
Alifatik to'yingan uglevododlar C ₁ -C ₁₀	300,0	b	IV	UQ, nashr XX. M. 1984, 110-b.

3.2. Atmosferasidagi zararli moddalar konsentratsiyasi ishchi zona havosi uchun REMKdan yuqori bo'lgan, kiruvchi havoni ruxsat etilgan chegaraviy konsentratsiyadan oshmaydigan darajagacha tozalashning samarali vositalari bilan jihozlanmagan yer osti konlari, karerlar va boshqa yopiq joylarda avtomobilni ishlatish taqiqlanadi.

3.3. Chiqindi gazlarning zaharliligini kamaytiruvchi vositalar bilan jihozlanmagan avtomobillarni yer osti qazilmalarida va yopiq joylarda ishlatish hamda yoqilg'i sifatida etilgan benzinni qo'llash taqiqlanadi.

4. SHOVQIN, INFRATOVUSH VA TEBRANISHNING RUXSAT ETILGAN DARAJALARI

4.1. Yuk avtomobillari kabinasidagi tovush darajasi 70 dBA dan oshmasligi kerak

31,5	63	125	500	1000	2000	4000	8000
100	87	79	68	65	63	61	59

Yengil avtomobillar va avtobuslar kabinasidagi tovush darajasi 60 dBA dan oshmasligi kerak

31,5	63	125	500	1000	2000	4000	8000
93	79	70	58	55	52	50	49

4.2. Avtomobil kabinasidagi infratovush darajalari 110 dB lin dan oshmasligi kerak.

4.3. Haydovchining ish joyidagi umumiy va mahalliy tebranish darajalari 4.1, 4.2, 4.3-jadvallarda ko'rsatilgan qiymatlardan oshmasligi kerak.

4.1-jadval

Yuk avtomobillari uchun umumiy tebranishning sanitariya me'yorlari (pol, o'rindiqlik)

Aktiv polosalarning o'rtacha geometrik chastotalari, Gs	Aktiv chastotalar polosasida vibrotezlanishning ruxsat etilgan qiymatlari			
	m/s ²		dB	
	Z ₀	X ₀ Y ₀	Z ₀	X ₀ Y ₀
1,0	1,12	0,4	71	62
2,0	0,8	0,4	68	62
4,0	0,56	0,8	65	68
8,0	0,56	1,6	65	74
16,0	1,12	3,15	71	80
31,5	2,24	6,3	77	86
63,0	4,50	12,50	83	92
Tuzatilgan va ekvivalent tuzatilgan qiymatlar hamda ularning darajalari	0,56	0,4	65	62
	m/s* 10 ⁻²		dB	
	Z ₀	X ₀ Y ₀	Z ₀	X ₀ Y ₀
1,0	20,0	6,3	132	122
2,0	7,1	3,5	123	117
4,0	2,5	3,2	114	116
8,0	1,3	3,2	108	116
16,0	1,1	3,2	107	116
31,5	1,1	3,2	107	116
63,0	1,1	3,2	107	116
Tuzatilgan va ekvivalent tuzatilgan qiymatlar hamda ularning darajalari	1,1	3,2	107	116

4.2-jadval**Yengil avtomobillar va avtobuslar uchun umumiy tebranishning sanitariya me'yorlari (pol, o'rindiqlik)**

Aktiv polosalarning o'rtacha geometrik chastotalari, Gs	Z ₀ , X ₀ , Y ₀ o'qlari bo'yicha ruxsat etilgan qiymatlar			
	tebranish tezlanishi		tebranish tezligi	
	m/s ²	dB	m/s ²	dB
2,0	0,4	62	3,5	117
4,0	0,28	59	1,3	108
8,0	0,28	59	0,63	102
16,0	0,56	65	0,56	101
31,5	1,12	71	0,56	101
63,0	2,25	77	0,56	101
Tuzatilgan va ekvivalent tuzatilgan qiymatlar hamda ularning darajalari	0,28	59	0,56	101

4.3-jadval**Yengil, yuk avtomobillari va avtobuslar uchun mahalliy tebranishning sanitariya me'yorlari (rul, boshqaruv richaglari)**

Faol polosalarning o'rtacha geometrik chastotalari, Gs	Tebranish tezlanishi va tebranish tezligining Z ₀ , X ₀ , Y ₀ o'qlari bo'yicha ruxsat etilgan qiymatlar			
	tebranish tezlanishi		tebranish tezligi	
	m/s ²	dB	m/s ²	dB
8	1,1	70	2,0	112
16	1,4	73	1,4	109
31,5	2,7	79	1,4	109
63	5,4	85	1,4	109
125	10,7	91	1,4	109
250	21,3	97	1,4	109
500	42,5	103	1,4	109
1000	85,5	109	1,4	109
Tuzatilgan va ekvivalent tuzatilgan qiymatlar hamda ularning darajalari	2,0	76	2,0	112

5. AVTOMOBIL KABINASINI YORITISHGA QO'YILADIGAN TALABLAR

5.1. Kabinaning umumiy yoritgichlar bilan hosil qilinadigan yoritilganligi asboblar paneli sathida 10 lk dan kam bo'lmashligi lozim.

5.2. Asboblar shkalasining yoritilganligi 1,2 lk dan kam bo'lmashligi kerak.

6. MEHNAT VA DAM OLISH TARTIBIGA QO'YILADIGAN TALABLAR

6.1. Har bir haydovchining ish tartibi ma'muriyat va kasaba uyushmasi tashkiloti bilan kelishilgan holda belgilanadi hamda harakat jadvali va yo'nalishida hisobga olinadi.

6.2. Dam olish uchun smena ichidagi belgilangan tanaffuslar mehnatning og'irligi va zo'riqligini, tashish turlarini va ob-havo sharoitlarini hisobga olgan holda

o'rnatiladi. Birinchi tanaffus harakat boshlangandan so'ng 2-3 soat o'tgach va keyinchalik har ikki soatda kamida 10 daqiqadan belgilanadi.

Smena ichidagi tanaffuslarning chastotasi, tashkil etilishi va davomiyligi tashkilotga xizmat ko'rsatuvchi tibbiyot xodimlari bilan kelishilgan holda belgilanadi, yo'l varaqasida qayd etiladi va tashkilotning harakat xavfsizligi xizmati tomonidan nazorat qilinadi.

6.3. Avtokorxona ma'muriyati ishchilarning asab-ruhiy zo'riqishi va ishlab chiqarishdagi charchashini kamaytirishga qaratilgan tadbirlarni (kirish gimnastikasi, jismoniy tarbiya daqiqasi, jismoniy tarbiya tanaffusi, psixologik yuklamani kamaytirish va boshqalar) joriy etishi shart.

6.4. Dispetcherlik punktlarida yoki harakat jadvali yoxud yo'nalishida ko'zda tutilgan joylarda mavsumga qarab dam olish, jismoniy mashqlar majmuasini bajarish, ruhiy bosimni kamaytirish, ovqatlanish, isish yoki salqinlash uchun sharoitlar yaratilishi lozim.

6.5. Dam olish va ovqatlanish uchun tanaffus ish boshlangandan so'ng 4 soatdan kechiktirmay, 45-60 daqiqa davomiylikda belgilanadi. Smena davomiyligi 8 soatdan ortiq bo'lganda, birinchisi bilan qo'shib hisoblaganda ikki soatdan oshmaydigan ikkinchi tanaffus ham nazarda tutilishi mumkin.

6.6. Haydovchilar mehnatini smenali tashkil etishda smena o'zgarishiga faqat dam olish kunidan keyin ruxsat beriladi.

7. HAYDOVCHILARGA SANITARIYA-MAISHIY VA TIBBIY-PROFILAKTIKA XIZMATI KO'RSATISH BO'YICHA TALABLAR

7.1. Avtotransport korxonalari bajariladigan ishlarning xususiyati va turiga qarab sanitariya-maishiy xonalar hamda davolash-profilaktika tadbirlari uchun jihozlar va xonalar bilan ta'minlanishi shart. Bunda ishlab chiqarish jarayonlarining sanitariya tavsifiga ko'ra, haydovchilarning transport vositalari harakatiga xizmat ko'rsatishdagi ishi 2a guruhga, joriy ta'mirlash ishlarini bajarishda esa 1b guruhga kirishini inobatga olish lozim.

7.2. Korxona va tashkilot hududida kiyim almashtirish xonalari, dushxonalar, yuvingichlar, hojatxonalar, sport-sog'lomlashtirish majmualari, oshxonalar, ruhiy zo'riqishni yumshatish xonalari joylashtiriladi.

7.3. Dispetcherlik punktlarida yoki harakat yo'nalishi bo'ylab dam olish xonalari, ovqatlanish xonalari, salqinlash yoki isitish xonalari, dushxonalar, yuvingichlar, hojatxonalar (xizmat ko'rsatiladigan haydovchilar soniga qarab) joylashtiriladi.

7.4. Garderob xonalari ikki bo'limli - uy va ish kiyimlari uchun mo'ljallangan shkaflar bilan jihozlanishi shart.

7.5. Sanitariya-maishiy xonalarni pardoqlash va jihozlash QMQ 2.09.04-98 «Ma'muriy va maishiy xonalar» talablariga muvofiq amalga oshiriladi.

7.6. Shaxsiy gigiyena qoidalariga rioya qilish uchun haydovchi (avtomobilning o'ziga xos xususiyatlari, yonilg'i turi, tashish sharoitlari va shu kabilarni hisobga olgan holda) teri qoplamalarida foydalanishga yaroqli yuvish vositalari, qo'llarni yuvish uchun cho'tka, sochiq, qo'llarni yonilg'i-moylash materiallaridan tozalash uchun latta-puttalarga ega bo'lishi lozim.

7.7. Yo'lda ta'mirlash ishlarini bajarish uchun haydovchi maxsus kiyim va teri himoyasi vositalari bilan ta'minlanishi, shuningdek yotish moslamasi (yerda yotgan holda ishlash taqiqlanadi) berilishi kerak.

7.8. Yonilg'i quyish uchun avtomobillar sifon-nasosli shlang bilan jihozlanishi lozim, yonilg'ini og'iz bilan so'rib olish qat'iyan man etiladi.

7.9. Korxona ma'muriyati shaxsiy himoya vositalari va maxsus kiyimlarni muntazam ravishda kimyoviy tozalash, yuvish, dezinfeksiyalash, ta'mirlash va sozligini tekshirishni ta'minlashi shart.

7.10. Bir smenadan ortiq davom etadigan shaharlararo tashishlar bilan band bo'lgan haydovchilar ma'muriyat tomonidan quyidagilar bilan ta'minlanishi kerak:

a) ovqat tayyorlash va iste'mol qilish uchun idish-tovoqlar to'plami, zaxira ballonli ko'chma gaz plitasi, idish yuvish vositalari, kamida 2 litr sig'imli termos joylashtirilgan safar chamadonlari;

b) dam olish joylari, ovqatlanish punktlari va tibbiy xizmat ko'rsatish markazlari belgilangan harakat yo'nalishi xaritasi.

7.11. Transport vositalariga ega tashkilotlar ma'muriyati haydovchilarning O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligining 2000-yil 6-iyundagi 300-sonli buyrug'iga muvofiq majburiy dastlabki va davriy tibbiy ko'riklardan o'tishini ta'minlashi shart.

7.12. Kasal va mast holatdagi haydovchilarni aniqlash hamda ularni transport vositasini boshqarishdan chetlashtirish maqsadida haydovchilar har kuni yo'lga chiqishdan oldin tibbiy ko'rikdan o'tishadi.

7.13. Avtotransport korxonasi ma'muriyati haydovchilarning oqilona ovqatlanishini ta'minlash chora-tadbirlarini ko'rishi shart: ovqatlanish oralig'i 4-5 soatdan oshmasligi, ish boshlanishidan 1,5-2 soat oldin va ish tugagandan 1-1,5 soat keyin, hamda uyquga yotishdan kamida 2-2,5 soat oldin ovqatlanish majburiy hisoblanadi.

Oqsillar, yog'lar va uglevodlarning nisbati 11:30:59% yoki 13:30:57 formulasi bo'yicha bo'lishi kerak. Tushlik taomlarni tashkil etishda vaqti-vaqti bilan sho'rvalarga (yozda - sovuq sho'rvalarga) ustunlik berish, makaron, yorma va dukkakli mahsulotlar qo'shilgan sho'rvalarni cheklash lozim. Go'shtli taomlarga mol jigari va buyragini qo'shish kerak. Ratsionga baliq va sut mahsulotlarini kiritish zarur. Kalsiy, fosfor va magniyning optimal nisbati 1:1,5:0,6 bo'lishi lozim.

Haydovchilarga har kuni quyidagi vitaminlarni berish tavsiya etiladi: A - 2 mg, B₁ - 3 mg, B₂ - 3 mg, PP - 20 mg, C - 150 mg.

Kunlik kaloriya miqdori smenaga qarab alohida ovqatlanishlar bo'yicha quyidagicha taqsimlanishi kerak:

a) kunduzgi smena - ishdan oldingi nonushta 15-20%, tushlik - 30-35%, ikkinchi nonushta - 20-25%, kechki ovqat - 20-25%.

b) kechki smena - ishdan keyingi kech nonushta 10-25%, uyda kechki tushlik - 30-35%, uyda kechki ovqat - 20-25%, ishda ovqatlanish - 15-20%.

v) tungi smena - smenaning birinchi yarmida ovqatlanish (3 ta taomdan iborat) (700-800 kkal).

8. ATROF-MUHIT MUHOFAZASI

8.1. Avtomobilning tashqi shovqini 8.1-jadvalda keltirilgan talablarga muvofiq bo'lishi kerak.

8.1-jadval

Turli xil avtomobillarning tashqi shovqinining ruxsat etilgan maksimal darajalari

Avtomobil turlari	Shovqin darajasi dBA
Yengil avtomobil shassisiga o'rnatilgan yengil avtomobillar va avtotransport vositalari	82
Yuk va yuk-yo'lovchi avtomobillari, shatakchi avtomobillar; to'liq og'irligi quyidagicha bo'lgan avtomobil-furgonlar, kg:	
3500 gacha (shu jumladan)	84
3500 dan 12000 gacha (shu jumladan)	89
12000 dan ortiq, dvigatel quvvati:	
162 kVt gacha (shu jumladan)	89
162 kVt dan ortiq	91
To'liq og'irligi quyidagicha bo'lgan avtobuslar, kg:	
3500 gacha (shu jumladan)	84
3500 dan ortiq, dvigatel quvvati:	
162 kVt gacha (shu jumladan)	89
162 kVt dan ortiq	91

8.2-jadval

Benzinli dvigatelli avtomobillarning chiqindi gazlarida uglerod oksidi va uglevodorodlarning ruxsat etilgan chegaraviy darajalari

Tirsakli valning aylanish chastotasi	Uglerod oksidining ruxsat etilgan chegaraviy miqdori, hajmiy ulush, %	Uglevodorodlarning ruxsat etilgan chegaraviy miqdori, hajmiy ulush, mln ⁻¹	
		silindrlar soni quyidagicha bo'lgan dvigatellar uchun	
		4 tagacha	4 tadan ortiq
n min*	1,5	1200	3000
n oshirilgan*	2,0	600	1000

* Dvigatel aylanish chastotasining qiymati avtomobillarning texnik shartlari va foydalanish yo'riqnomasida belgilanadi.

8.3-jadval

Dizelli avtomobillar chiqindi gazlari tutunining ruxsat etilgan chegaraviy darajalari

Avtomobillar	Tutunlilik, % quyidagi rejimlar uchun	
	erkin tezlanish	valning maksimal aylanish chastotasi
KamAZ, MAZ, KrAZ va ularning modifikatsiyalari	40	15
MAZ, KrAZ va ularning 01.07.76-yilgacha ishlab chiqarilgan dvigatelli modifikatsiyalari	60	15

8.2. Avtomobillarning chiqindi gazlari 8.2 va 8.3-jadvallarda keltirilgan talablarga javob berishi kerak.

8.3. Texnik ko'riklarni o'tkazishda, dvigatelni ta'mirlashdan so'ng va avtomobilni ta'mirlashdan chiqarishda chiqindi gazlar tarkibi nazorat qilinadi.

8.4. Avtomobildan foydalanishda quyidagilarga yo'l qo'yilmaydi:

- a) avtomobilga yoqilg'i quyish paytida uning to'kilishi;
- b) yo'lda moy oqishi va to'kilishi;
- v) belgilanmagan joylarda avtomobil kuzovi va salonini yuvish hamda tozalash;
- g) atrof-muhit, atmosfera, tuproq va ochiq suv havzalarini ifloslantiruvchi ta'mirlash ishlarini belgilanmagan joylar va xonalarda olib borish.

9. SANITARIYA-GIGIYENA TALABLARI VA ME'YORLARIGA RIOYA ETILISHINI NAZORAT QILISH

9.1 Haydovchi kabinasidagi ish muhitining holati ustidan rejali nazorat avtotransport vositalariga ega bo'lgan ishlab chiqarish birlashmalari va tashkilotlarning sanitariya-profilaktika laboratoriyalari tomonidan hududiy davlat nazorati organlari bilan kelishilgan holda amalga oshiriladi.

9.2. Laboratoriya va asboblarni yordamida tekshirishlar har yili haydovchining ish joyini attestatsiyadan o'tkazishda, shuningdek ishlatiladigan yoqilg'i almashtirilganda, mashina ta'mirdan chiqqanda va shunga o'xshash holatlarda o'tkaziladi.

9.3. Haydovchining ish joyida quyidagilar o'lchanadi:

meteorologik omillar (harorat, nisbiy namlik, havo harakati tezligi);

shovqin darajalari (tashqi, ichki);

kabinadagi infratovush darajalari;

tebranish darajalari (ish joyidagi umumiy, boshqaruv organlaridagi mahalliy);

yoritilganlik (umumiy va asboblarni shkalasidagi).

9.4. Avtomobil kabinasidagi havo muhitini nazorat qilish ishlatiladigan yoqilg'i turini hisobga olgan holda amalga oshiriladi:

a) A-72, A-76, A-93 va shunga o'xshash benzinlar uchun - alifatik to'yingan uglerodlar C_1-C_{10} , uglerod oksidi, azot oksidlari, tetraetilqo'rg'oshin konsentratsiyalari aniqlanadi;

b) metillangan benzin va sof metanol - to'yingan alifatik uglevodorodlar S_1-S_{10} ; uglerod oksidi, azot oksidlari, metanol, formaldegid;

v) dizel yonilg'isi - to'yingan alifatik uglevodorodlar C_1-C_{10} , uglerod oksidlari, azot oksidlari, akrolein;

g) gaz yonilg'isi - to'yingan alifatik uglevodorodlar C_1-C_{10} , uglerod oksidlari, azot oksidlari, merkaptanlar.

9.5. Avtomobil salonidagi havo muhitini nazorat qilish chang miqdorini baholashni o'z ichiga olishi lozim.